

Aldona Chachlikowska
Biblioteka Uniwersytecka
Poznań

„Biblioteka” – rocznik. Znaczenie czasopisma

Streszczenie: Artykuł jest omówieniem tradycji i znaczenia rocznika „Biblioteka” wydawanego od 1997 roku przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Tekst potraktowany został przede wszystkim jako uzupełnienie wcześniej przygotowanego i opublikowanego materiału, przedstawiającego dzieje rocznika do 2009 roku¹, dlatego też obecnie nacisk został położony na zmiany w prezentowanej problematyce w odniesieniu do lat wcześniejszych, porównania i oczekiwania oraz preferencje redakcji, które dokonały się w latach 2010 – 2014. Zamieszczono też analizę wyświetleń dotyczących „Biblioteki” co pozwala ocenić zainteresowanie czytelników rocznikiem.

Abstract: This article is a review and discussion of the tradition and the importance of the periodical publication "Biblioteka" that has been published annually by Poznań University Library since 1997. The present investigation is a continuation and extension of an earlier published investigation of the author in which the history of the title until the year 2009 is presented [1]. The current review deals primarily with and focuses on the changes in the scope, insights and perspectives of the issues and problems involved in developing and managing libraries and library collections in view of those that prevailed over the previous years. The article also provides the reader with a discussion on the comparisons, expectations and preferences in the selection of the content for the publication by the editorial board of "Biblioteka" in the years spanning 2010 – 2014. In addition, an analysis of page hits and searches on the web-based version of the title is discussed, which makes it possible to determine and evaluate particular interests of its online readers.

Tradycja wydawania czasopisma naukowego przez Bibliotekę Uniwersytecką (wcześniej Bibliotekę Główną Uniwersytetu im. A. Mickiewicza) w Poznaniu sięga roku 1958. Wtedy to ukazywać zaczął się Biuletyn Biblioteki Głównej UAM (Seria: Biblioteka Główna Wydawnictw Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu). Formuła tego wydawnictwa, niezupełnie słusznie nazywanego czasopismem, polegała głównie na prezentacji ważniejszych nabytków zagranicznych Biblioteki Głównej oraz bibliotek instytutów i zakładów UAM. W każdym jednak kwartalnym tomie wydawnictwa znaleźć można było 2 – 3 artykuły prezentujące zainteresowania naukowe pracowników Biblioteki, a w niektórych tomach bibliografię

¹ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon, „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów, Kórnik 2010, s. 11 – 19.

regionalną Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej za wskazany czas. Co pół roku zamieszczano także Kronikę działalności Biblioteki Głównej UAM w Poznaniu.

Rocznik „Biblioteka”, ukazywać zaczął się w 1960 roku. Był odrębnym tomem zatytułowanym początkowo - Biblioteka Główna, wydawanym w ramach Zeszytów Naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Już wówczas posiadał wszystkie cechy czasopisma naukowego, a artykuły były wynikiem zainteresowań naukowych pracowników i prowadzonych przez nich badań. Od początku swojej drogi wydawniczej tytuł związany jest z dziejami Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Ukazało się 9 tomów pierwszej edycji „Biblioteki”. Publikowali w niej, zatrudnieni w Bibliotece UAM bibliotekarze naukowcy, często osoby w swoich dziedzinach wybitne: znany mediewista Henryk Kowalewicz, bibliotekoznawca i autorka wielu prac z dotyczących dziejów i literatury narodów byłej Jugosławii Zofia Kawecka, zajmujący się dziejami papiernictwa Stanisław Żurowski, znawczyni rękopisów Maria Szymańska, muzykolog i bibliograf muzyczny Kornel Michałowski, specjalistka w zakresie opracowania zbiorów Zofia Brasse i wielu innych. Powodem rezygnacji z wydawania „Biblioteki” było prawdopodobnie powołanie w 1970 roku wrocławskich „Studiów o Książce”, ogólnopolskiego rocznika, którym kierował, aż do swojej śmierci w 1986 roku, Karol Głombiowski². Czasopismo spowodowało zniknięcie z rynku kilku samodzielnie do tej pory ukazujących się bibliotekoznawczych tytułów³. Przerwa w wydawaniu przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu czasopisma naukowego trwała 26 lat.

Przez 3 lata (1960 – 1963) prezentowane wydawnictwa („Biuletyn Biblioteki Głównej UAM” i „Biblioteka”) ukazywały się równolegle.

Na dzieje omawianego czasopisma wpływ największy miało zaangażowanie redaktorów naczelnych (dwóch do tej pory). W 1960 roku rocznik założył prof. dr hab. Stanisław Kubiak, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1958 – 1980. Profesor Kubiak był redaktorem wszystkich tomów pierwszej edycji rocznika. „Bibliotekę” reaktywowano w 1997 roku, dzięki ambicjom i uporowi dr. hab. Artura Jazdona, do dzisiaj dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej i redaktora naczelnego czasopisma. Był to efekt dyskusji o konieczności wydawania czasopisma naukowego przez Bibliotekę Uniwersytecką, dyskusji, która

² Zbigniew Nowak, Karol Głombiowski 1913-1986, Roczniki Biblioteczne, Rok XXXI, z. 1. Wrocław 1987, s. 408

³ Andrzej Mężyński, Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006), „Roczniki Biblioteczne, 2008, R.LII, s. 215.

rozpoczęła się na początku lat dziewięćdziesiątych. Dla zaangażowanych osób oczywiste było, że będzie to kontynuacja wydawanego przed laty tytułu.

Charakterystyka „Biblioteki” do roku 2009 przedstawiona została na konferencji naukowej „Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów”, zorganizowanej przez Bibliotekę Kórnicką PAN w 2009 roku, artykuł tam prezentowany został później opublikowany w tomie pod tym samym tytułem⁴. Pierwsze dziesięć lat drugiej edycji rocznika zostało podsumowane i ocenione na łamach „Roczników Bibliotecznych”⁵. Aktualnie całkiem blisko jest rocznikowi do dwudziestych urodzin. W przygotowaniu jest dziewiętnasty tom „Biblioteki”, jest więc czas na kolejne podsumowanie, dotyczące głównie, chociaż nie tylko, ostatnich pięciu lat (2010 -2014) ukazywania się nowej edycji.

Profil czasopisma, od deklaracji programowej w 1997 roku, nie uległ zmianie. W dalszym ciągu publikowane są materiały dotyczące zagadnień współczesnego bibliotekarstwa, bibliologii, szeroko pojętej informacji naukowej, prasoznawstwa, regionalistyki oraz historii bibliotek, dziejów książki i zbiorów bibliotecznych. Prezentowane są biblioteki polskie i osiągnięcia zagranicznych naukowych placówek bibliotecznych. Często jest to efekt współpracy między wskazanymi instytucjami. Przedstawiciele niektórych z tych bibliotek czy instytutów naukowych od kilku lat zasiadają w radzie redakcyjnej naszego czasopisma. Niezmiennie wysokie są też standardy wydawnicze „Biblioteki” – abstrakty w języku polskim i angielskim, słowa kluczowe, tłumaczony na język angielski spis treści. Czasopismo jest bogato ilustrowane. Stały jest też układ rocznika (Artykuły, Miscellanea, Przekłady, Recenzje). W ciągu ostatnich 5 lat (2010 – 2014) ukazało się kolejnych 67 artykułów w dwóch pierwszych działach (w latach 1997-2009 było ich 181, jak podaje cytowane wcześniej opracowanie⁶). Daje to w sumie liczbę 248 publikacji, co w przeliczeniu na produkcję roczną pokazuje stabilną średnią – ponad 13 artykułów w każdym tomie. Publikacje te, samodzielnie lub we współpracy, przygotowało 194 autorów za lata 1997 – 2009⁷ i 74 za lata 2010 – 2014. Daje to średnią – ponad 15 autorów w każdym roku ukazywania się „Biblioteki”. Dane te nie

⁴ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon, „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów, Kórnik 2010, s. 11 – 19.

⁵ Andrzej Mężyński, Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006), „Roczniki Biblioteczne, 2008, R.LII, s. 215 – 228.

⁶ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon, „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów, Kórnik 2010, s.14

⁷ J.w., s. 14

uwzględniają przekładów (dział istnieje od 2008 roku i zamieszczono w nim do tej pory 7 artykułów) i recenzji, często bardzo obszernych. W latach 1997 – 2014 było ich 71 .

Kim są autorzy „Biblioteki”? Pierwsze założenie, które towarzyszyło staraniom o wznowienie tytułu, mianowicie stworzenie miejsca publikacji dla pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, już w drugim roku istnienia rocznika okazało się nieaktualne. W chwili obecnej, w związku z wymogami punktacji czasopism, założenia i pragnienia redakcji są całkowicie od tych wcześniejszych różne. „Biblioteka” jest rocznikiem ogólnopolskim, chętnie przyjmującym także artykuły zagranicznych autorów. Przez 18 lat istnienia czasopisma zamieszczono w nim prace 268 osób (bez recenzji i sprawozdań). Z tej ilości - 36 osób to profesorowie i 65 - doktorzy. Udział autorów zewnętrznych w przeciągu ostatnich 5 lat to średnio 65,5%. Większość autorów publikujących w roczniku to pracownicy dużych bibliotek akademickich i instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, poza tym regularnie piszą do „Biblioteki” historycy, poloniści, językoznawcy, pracownicy archiwów, muzeów, dużych bibliotek publicznych i pedagogicznych. Swoich sił na łamach czasopisma próbują doktoranci. Jest też miejsce na interesujące wypowiedzi innych, zainteresowanych wskazaną problematyką, osób.

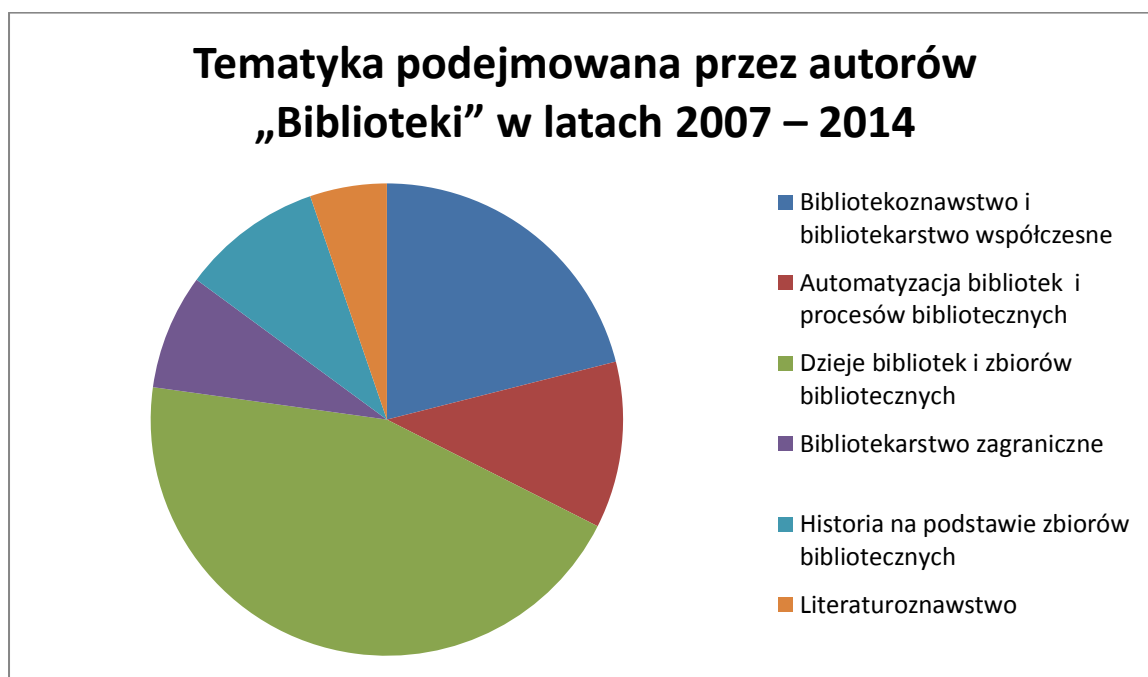
Tematyka poruszana na łamach rocznika jest urozmaicona i zgodna z założeniami przedstawionymi w założeniach programowych czasopisma. Jej strukturę za pierwszych dziesięć lat istnienia drugiej edycji rocznika omówił szczegółowo Andrzej Mężyński⁸. Przyjrzyjmy się więc latom kolejnym i tematyce podejmowanej przez autorów „Biblioteki” w latach 2007 – 2014. Tematykę można podzielić na następujące obszary zainteresowań:

- bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo współczesne -24 artykuły
- automatyzacja bibliotek i procesów bibliotecznych – 13 artykułów
- dzieje bibliotek i zbiorów bibliotecznych – 51 artykułów
- bibliotekarstwo zagraniczne – 9 artykułów
- historia na podstawie zbiorów bibliotecznych – 11 artykułów
- literaturoznawstwo -6 artykułów
- środki zewnętrzne dla bibliotek -2 artykuły

W zestawieniu uwzględniono prace z działów; Artykuły, Miscellanea i Przekłady.

⁸ Andrzej Mężyński, Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006), „Roczniki Biblioteczne, 2008, R.LII, s. 220 - 225

Ryc. 1

Co się zmieniło w odniesieniu do danych przytoczonych przez Andrzeja Mężyńskiego? Przede wszystkim nastąpiła zupełna zmiana proporcji podejmowanej tematyki. Dwa zagadnienia: dzieje bibliotek i zbiorów bibliotecznych oraz historia na podstawie zbiorów bibliotecznych to w latach 2007 – 2014 - to 53,4 % wszystkich artykułów (za pierwsze 10 lat – 19,6%⁹). Królujące wcześniej (41,5%¹⁰) bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo współczesne i połączona z nimi automatyzacja bibliotek i procesów bibliotecznych to obecnie 31,9 % całości. To naturalny efekt pewnej stabilizacji w zakresie organizacji i modernizacji procesów bibliotecznych związanej przede wszystkim z ich komputeryzacją. Wskazana tematyka z pewnością nie przestaje być dla autorów interesująca, jest jej jednak mniej, głównie z tego względu, że coraz trudniej o nowatorską, ciekawą dla czytelnika problematykę z tej dziedziny. Rola bibliotek akademickich sukcesywnie ulega zmianie. Biblioteka uczelniana, jeszcze bardziej niż do tej pory, powinna być instytucją wsparcia dla naukowców własnej uczelni, gospodarki oraz dla społeczności lokalnej. To także oczekiwana problematyka w roczniku wydawanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Z pewnością środowisko bibliotekarzy związane z uczelniami wyższymi jest bardzo zainteresowane jak biblioteki

⁹ j.w., s.221

¹⁰ J.w., s.221

wspierają naukowców w ich pracy i jakie, z tym związane usługi im proponują. To pole rozważań, które wymaga i omówienia i wypracowania określonych zasad. Słysz się ostatnio, że biblioteki powinny zarabiać. To wielka zmiana w porównaniu do sytuacji sprzed jeszcze mniej więcej 10 laty, kiedy to instytucja non profit była synonimem biblioteki. Taką możliwość daje współpraca z gospodarką i wypracowanie kafeterii proponowanych, nie związanemu z uczelniami użytkownikowi, usług, dodajmy - płatnych. Coraz częściej mówi się, że biblioteka jest (powinna być) miejscem trzecim. Redakcja „Biblioteki” liczy w związku z tym także na większe zainteresowanie autorów tą właśnie tematyką, ukazującą kulturotwórcze możliwości, zadania i doświadczenia w tym zakresie, głównie bibliotek naukowych.

Celem osób redagujących „Bibliotekę” jest jak najwyższa ocena redagowanego periodyku, wyrażona przede wszystkim wysoką punktacją czasopisma na Liście czasopism punktowanych MNiSW, co skutkuje zainteresowaniem potencjalnych autorów. W przypadku rocznika wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką, jest ona różna, w zależności od oceny w danym roku i oscyluje w granicach 5 – 6 punktów dla autora.

„Biblioteka” jest wydawnictwem spełniającym funkcje czasopisma naukowego. Przy doborze materiałów do publikacji korzysta z opinii niezależnych recenzentów. Początkowo dwóch wypowiadających się na temat materiałów zgłoszonych do całego tomu, od 3 lat natomiast bez ograniczeń, zgodnie ze specjalnością recenzenta, przygotowywana jest odrębna opinia na temat każdego zgłoszonego artykułu czy grupy artykułów. Dążeniem redakcji jest, aby czasopismo stało się platformą wymiany poglądów na temat szeroko pojętego bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa naukowego, stara się też inspirować wypowiedzi na interesujące czytelników tematy. Zapewniony jest dostęp do numerów archiwalnych rocznika. Całość materiału widoczna jest ze strony [www.rocznika „Biblioteka”](http://www.rocznika_biblioteka.pl) posadowionej na stronie domowej Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Pierwsza edycja „Biblioteki” dostępna jest on-line w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej. Nowa edycja natomiast częściowo posadowiona jest w WBC, częściowo natomiast w administrowanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu uniwersyteckim repozytorium instytucjonalnym AMUR. Całość tomów „Biblioteki” znajdziemy także w bazie BazHum prowadzonej przez Muzeum Historii Polski. Ostatnie pięć roczników indeksowane jest w bazie CEJSH. CEJSH zawiera opisy bibliograficzne i abstrakty artykułów (w języku angielskim) ukazujących się

czeskich, węgierskich, polskich i słowackich czasopismach naukowych poświęconych naukom społecznym i humanistycznym. Od 2013 roku znajdziemy też „Bibliotekę” w Index Copernicus, który przyznaje punktację będącą wskaźnikiem oceny jakości czasopism naukowych.

Zainteresowanie on-line publikacjami w „Bibliotece” obserwujemy nieustannie, głównie poprzez statystyki repozytorium AMUR. Na przestrzeni ostatnich 5 lat (w 2010 roku rocznik został posadowiony w repozytorium uczelnianym, a dostęp obejmuje materiał od roku 2007 nowej edycji) jest ta obserwacja bardzo dla redakcji satysfakcjonująca i przedstawia się następująco:

2010 rok – 953 pobrania plików

2011 rok – 3 430 pobrań plików

2012 rok – 8 777 pobrań plików

2013 rok – 13 090 pobrań plików

2014 rok – 17 011 pobrań plików

Pobrania dla „Biblioteki” w latach 2010 – 2015 przedstawia ryc. 2

Community

- [Export Downloads](#)
- [Export Downloads by country](#)

Downloads

Year Downloads

2010 953.0

2011 3,430.0

2012 8,777.0

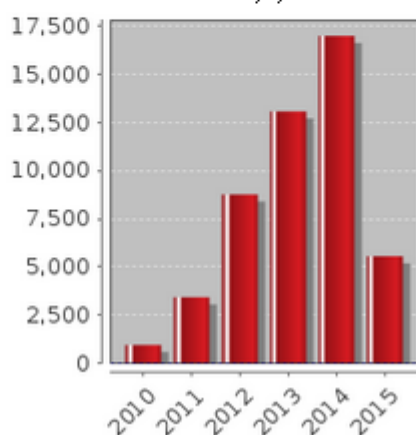
2013 13,090.0

2014 17,011.5

2015 5,564.0

48,825.5

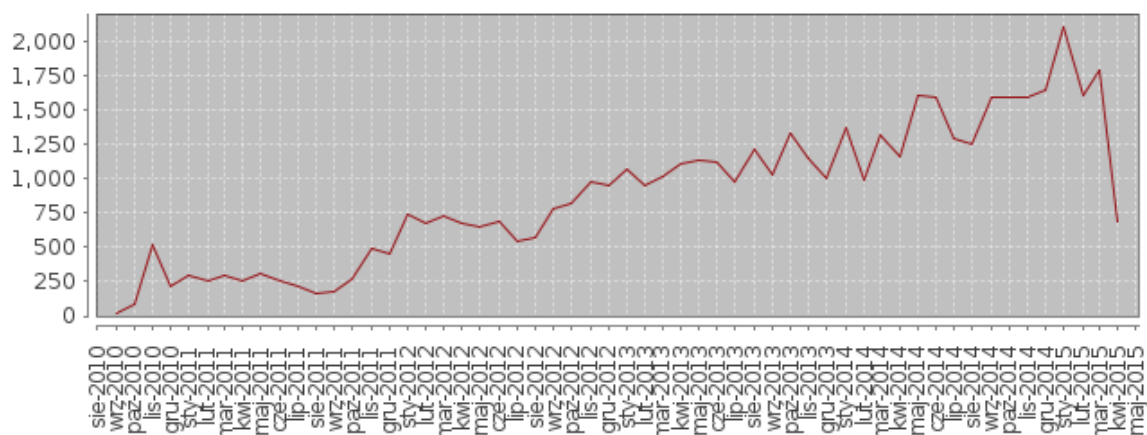
Downloads by year

Obraz „Biblioteki” w kolekcji czasopism repozytorium AMUR, ryc. 3

Totals Downloads : 49,349

Averages by item
 Items : 121
 Downloads Average : 407.8
 Downloads in the period

Liczba tytułów czasopism zdeponowanych w repozytorium AMUR: 72.

Liczba artykułów w kolekcji czasopism 8,609 – w tym 121 artykułów z Biblioteki.

Średnia liczba pobrań dla artykułów z kolekcji czasopism: 344, a średnia liczba pobrań artykułów z „Biblioteki „ to 407,8. Jest więc wyższa od średniej dla czasopism uniwersyteckich.

Ranking prac z Biblioteki najczęściej pobieranych na przestrzeni lat 2010-2015, ryc. 4

Ranking

Downloads	Handle	Title
2,263.0	10593/7482	Proces przygotowania i wdrażania systemu ocen okresowych pracowników w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
2,113.0	10593/1405	Od misji do strategii personalnej biblioteki. Studium teoretyczne
1,722.0	10593/638	Bibliotekarze na rynku pracy – omówienie badań ankietowych
1,332.0	10593/645	Spis gazet polskich okresu międzywojennego (1918-1939) w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
1,208.0	10593/628	„Tutaj jest bardzo zimno...”. Życie codzienne niemieckiej urzędniczki w Poznaniu opisane na widokówkach z lat 1941-1944
1,183.0	10593/627	Typologia sygnetów drukarskich (na przykładzie znaków stosowanych przez polskich impresorów od XV do połowy XVII wieku)
1,180.0	10593/637	Badania wykorzystania przez polskie biblioteki naukowe środków europejskich, grantów ministerialnych i samorządowych oraz dotacji
1,070.0	10593/1409	Od iluminatorstwa do grafiki książkowej. Kilka uwag o graficznych pracach Mistrza Collectarium wawelskiego
1,065.0	10593/640	Lektury lekarza – książka Leonarda Botalla w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
1,054.0	10593/630	„Samopublikowanie”: stara metoda – nowy sens w dobie e-science

Zainteresowanie rocznikiem wzrasta, dzięki jego obecności w sieci. Cytowania „Biblioteki” obserwowane w Google Scholar za lata 2009 – 2014 są w zasadzie niewielkie – około 20 cytowań, ale jest nadzieja, że w przyszłości będzie bardziej intensywne i zyska, głównie dzięki obszernym streszczeniom w języku angielskim, zasięg międzynarodowy.

Można zaryzykować twierdzenie, oglądając statystyki repozytorium AMUR, że „Biblioteka” już obecnie jest dostrzegana na całym świecie.

Pobrania „Biblioteki” według poszczególnych krajów, od 2010 – marca 2015 roku, ryc. 5

Downloads by country

Origin	Downloads	Perc.(%)
Poland	18,758.0	38.42
United States	15,530.0	31.81
? N/A	8,595.0	17.60
AMUR	2,124.0	4.35
Germany	1,268.0	2.60
Russian Federation	551.0	1.13
China	311.5	0.64
France	302.0	0.62
Ukraine	212.5	0.44
Netherlands	192.5	0.39
United Kingdom	186.5	0.38
Czech Republic	98.0	0.20
Italy	65.0	0.13
Ireland	62.0	0.13
Europe	52.0	0.11
Sweden	45.0	0.09
Lithuania	42.0	0.09
Korea, Republic of	37.0	0.08
Canada	35.5	0.07
Romania	33.0	0.07
Austria	31.0	0.06
Belgium	24.0	0.05
Israel	21.0	0.04
Norway	20.0	0.04
Belarus	19.0	0.04
Spain	16.0	0.03
Turkey	12.0	0.02
Argentina	12.0	0.02
Slovakia	11.0	0.02
Brazil	11.0	0.02
Japan	10.0	0.02

Kilka słów poświęćmy zespołowi przygotowującemu rocznik na przestrzeni minionych lat. Skład redakcji nowej edycji rocznika w ciągu 18 lat pracy ulegał pewnym, ale nie zasadniczym zmianom. Od 1997 roku, bez przerwy, redakcję prowadzą dr hab. Artur Jazdon – redaktor

naczelną, dr Aldona Chachlikowska – sekretarz redakcji, a także mgr Zygmunt Poznański – redaktor. W pierwszym składzie redakcji byli także mgr Ewelina Kowalowa i dr Zbigniew Sławiński. W 1999 roku do składu redakcji dołączył mgr Jakub Skutecki. W roku kolejnym na emeryturę przeszli mgr Ewelina Kowalowa i dr Zbigniew Sławiński, a do prac w redakcji zaproszono dr Alicję Szulc i mgr Piotra Karwasińskiego. W 2012 roku poproszono o współpracę przedstawicieli kilku ośrodków zagranicznych. Aktualny skład rady redakcyjnej rocznika „Biblioteka” wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu jest następujący: Aldona Chachlikowska, UAM Poznań (sekretarz redakcji), Hans-Gerd Happel, Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder), Artur Jazdon, UAM Poznań (redaktor naczelny), Piotr Karwasiński, UAM Poznań, Wolfgang Kessler, Martin-Opitz-Bibliothek Herne, Markus Krzoska, Justus-Liebig-Universität Giessen, Zygmunt Poznański, UAM Poznań, Jakub Skutecki, UAM Poznań, Alicja Szulc, UAM Poznań.

Na czym polega specyfika czasopisma wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu? Odpowiedź na to pytanie jest w zasadzie prosta, otóż jest „Biblioteka” jednym z bardzo niewielu bibliotekoznawczych czasopism naukowych redagowanych i wydawanych przez bibliotekę akademicką. Jako jedyna jest obecna na rynku wydawniczym, bez przerw w ukazywaniu się i z niezmienną regularnością, od 19 lat. „Biblioteka” to także czasopismo nie wyznaczające wąskiego zakresu tematycznego, dzięki temu możemy obserwować jakiego rodzaju problematyka jest przez autorów preferowana w danym przedziale czasu i jednocześnie ważna dla środowiska.